

ASPECTE ALE EDUCAȚIEI ECONOMICE LA ORELE DE GEOGRAFIE

Natalia COZMA

Catedra Științe ale Solului, Geologie și Geografie

This investigation *The development of the economical skills* has attacked one of the important topical problems, which is economic education. There are examined conceptions and theories which promote elaboration of the step revaluation in practice of the economic education. It has been established that the economic education is the component part of the Problems of the Contemporary World and it is centered on objectives and educational contents. It represents the formation of the pupil personality through assimilating the work experience, through attitude towards all what surrounded him, towards the community in which he live and pay attention on economic training for personal life and initiate in problems of the economy, it will form a first step in direction of the economic competences which can be cognitive – theoretic and active – practice.

*„Ceea de ce avem nevoie este o societate antreprenorială,
în care inovația și spiritul întreprinzător ar fi ceva firesc, solid și continuu”*
P.F. Drucker

Într-o societate marcată de o nouă etapă a evoluției științei și tehnologiilor educația trebuie concepută în spiritul cerințelor economice, politice și culturale prezente și viitoare.

Nevoia de educație economică este reală și presantă pentru toate categoriile de populație, deoarece, în contextul tranziției Republicii Moldova spre economia de piață, „în lupta pentru adaptare și schimbare este necesar mai întâi și întâi să ne modificăm modul de a percepe și înțelege lucrurile din viața în care trăim. În esență, este vorba de a ne modela concomitent, prin investiția în noi înșine, atât caracterul, cât și întreaga personalitate, astfel încât să putem realiza o autoînnoire echilibrată în procesul tranziției...” [1].

Educația economică devine eficientă cu adevărat – pentru individ și pentru societate în ansamblu – în condițiile în care în Republica Moldova se inserează și se manifestă structurile concurențiale de piață, libera inițiativă încearcă să funcționeze, descentralizarea și autonomia funcțional decizională a agenților economici devin realități.

Toate acestea sunt doar aspirații sau promisiuni electorale dacă nu se intervine la nivelul structurilor psihosociale și al mentalităților cetățenilor – fie acesta copil, tânăr sau adult. Una dintre cele mai eficace căi de normalizare a vieții individului, de schimbare a opticii și modului de percepere a realității și de eliminare a distorsiunilor produse în sistemul de valori și în comportamentul oamenilor o constituie sporirea interesului pentru instruire și educare, inclusiv educarea în spiritul aprecierii valorilor economiei libere, de piață.

Programele de educație economică sunt importante și trebuie de investit în ele cât este necesar, deoarece ajută, îndeosebi pe tineri (și nu numai), să înțeleagă ce înseamnă „cu adevărat” economia de piață, care-i rolul competiției în viața personală și socială, care-i relevanța educației la locul de muncă și pentru adaptarea la muncă, care este impactul economiei asupra viitorului lor ș.a.m.d.

Practic, educația economică și antreprenorială îl ajută pe individ să conștientizeze că între economie și educație există relații de parteneriat care, pe termen mediu și lung, au efecte semnificative atât asupra sistemului de formare profesională inițială și continuă, cât și asupra întregii vieți a individului [2].

Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind competențele fundamentale pentru învățarea pe tot parcursul vieți identifică „spiritul de inițiativă și spiritul antreprenorial” drept una dintre cele opt competențe fundamentale, care trebuie incluse în toate etapele învățământului [3].

În acest context, Republica Moldova urmează să dezvolte o nouă generație de antreprenori, abilitățile respective urmând a fi cultivate începând cu școala primară și dezvoltate la nivel superior, în licee și la facultăți, astfel ca persoana să dispună de aptitudini și capacități sporite, de competențe și performanțe ce îi vor orienta activitatea spre eficientizarea afacerilor.

Cererea de educație economică este determinată atât de schimbările din spațiul economic, politic și social, cât și de nevoile individuale ale elevilor de a cunoaște și a înțelege mecanismele și practicile economiei de piață. Ea poate fi corect și obiectiv receptată numai prin cunoașterea și respectarea finalităților fiecărui nivel de școlaritate.

Astfel, învățământul gimnazial formează la elevi capacitatea de a comunica eficient în situații reale, de a se integra în comunitate. Școala asigură, la acest nivel, orientarea școlară și profesională a fiecărui elev în raport cu posibilitățile intelectuale, aptitudinile și aspirațiile fiecăruia. În perioada respectivă elevul este stimulat să-și descopere propriile afinități, aspirații și valori în scopul identificării psihologice și sociale și al construirii unei imagini de sine obiective. Cererea de educație economică este determinată de necesitatea cunoașterii modalităților de informare cu privire la cerințele și oferta pieței de muncă. Elevul caută răspunsul la întrebări ca:

- ✓ Cine este responsabil de starea materială a oamenilor: statul, familia sau individul?
- ✓ Care este rolul persoanei în dezvoltarea propriei cariere? Ce este cariera?
- ✓ Care loc de muncă este mai convenabil? În sectorul de stat sau în cel privat?
- ✓ Este obligatoriu ca fiecare individ să aibă o profesie? Care sunt implicațiile profesiei asupra vieții personale?

În același timp, elevii din gimnaziu sunt interesați de resorturile economiei, în general, ale economiei de piață, în special. Solicitățile lor vizează producția și consumul, motivația economică, mediul afacerilor, forța de muncă și rolul ei în economie etc. Elementele de educație economică, inserate în structura unor discipline, sunt destinate conștientizării elevilor cu privire la realitatea înconjurătoare, mediul economic și comunitar, precum și privind drepturile și obligațiile pe care aceștia le vor avea în societate ca persoane fizice, forță de muncă și consumatori. Din punctul de vedere al *persoanei fizice*, elevul cere să fie ajutat să se cunoască, să se autoresponsabilizeze, să-și descopere aspirațiile personale; ca *forță de muncă*, elevul simte nevoia să înțeleagă valoarea muncii, să cunoască diverse tipuri de meserii și satisfacțiile materiale și non-materiale oferite de acestea, dar și aptitudinile necesare pe care ele le implică; ca *consumator*, elevul dorește să învețe să-și administreze resursele financiare și non-financiare, care oricum sunt limitate [4].

Învățământul liceal are ca finalitate formarea la elevi a capacității de a reflecta asupra lumii, de a formula și rezolva probleme reale pe baza interdependenței cunoștințelor din diferite domenii. Este perioada în care sunt valorizate cunoștințele și experiența proprie în scopul orientării optime spre o anumită profesie, prin inserția în învățământul superior sau în piața muncii.

Pentru aceasta, tinerii sunt solicitați să utilizeze corect limbajul economic, să-și însușească abilități de practică economică rezolvând corect acele situații în care vor acționa în calitate de consumator, producător sau antreprenor.

Cererile de educație economică sunt îndreptate în direcția depistării implicațiilor în economie ale forței de muncă, ale managerului, producătorului, consumatorului, statului etc.; elevul dorește să afle:

- ✓ Cum operează într-un sistem economic conceptele economice fundamentale, cum ar fi: piața, costul de oportunitate, stimulente economice?
- ✓ Care sunt principiile economice care influențează decizia în afaceri?
- ✓ Care este rolul economic al guvernului într-o economie de piață?
- ✓ Ce este produsul intern brut? Care este importanța acestuia?

În clasa a XII-a elevii își dezvoltă abilitățile personale și academice, analizând corelarea dintre școală și viitoarea lor profesie. Ei sunt preocupați de a culege informații cu privire la viitoarele locuri de muncă și profesii, de a cunoaște standardele de comportament profesional specific anumitor domenii. Cele mai insistente întrebări sau probleme ridicate de tânăăr vizează relația între aspirațiile și posibilitățile existente în alegerea carierei.

La acest ultim ciclu curricular tânăărul este preocupat, aproape exclusiv, de orientarea sa școlară și profesională. Toate întrebările pe care și le pune sunt generate de realitatea economico-socială proprie unei societăți în schimbare. Tinerii absolvenți ai învățământului preuniversitar aflați în fața deciziei de a investi în capitalul uman educațional trebuie să ia în calcul și factorii de risc (șomaj, costuri nepermis de mari ale unui program educațional de nivel superior, descalificarea prin uzura morală a unor meserii, concurența nelocală etc.) atunci când urmează să-și aleagă drumul [5].

Ținând seama de importanța educației economice și antreprenoriale pentru formarea unei noi culturi economice în Republica Moldova și pentru formarea tinerilor, astfel încât să se integreze social și profesional, educația economică – ca formă explicită de educație – face obiectul unor cursuri opționale sau poate fi elucdată în cadrul științelor socioumanistice, conform ariei curriculare a acestora.

În învățământul din Republica Moldova obiectivele specifice educației economice sunt realizabile în mod direct și indirect. În mod direct – prin discipline școlare cu conținut particular (cultură civică, economie, geo-

grafie, filosofie) și prin activități educative organizate formal (dirigenție, consiliere școlară și profesională) și nonformal (cercuri de specialitate, excursii tematice, dezbateri etc.); în mod indirect – prin conținutul altor discipline de cultură generală (matematică, fizică, chimie, biologie etc.) care asigură formarea unor calități apropiate de cele tipice unui comportament economic (rigoare, organizare, proiectare și valorificare eficientă a resurselor etc.) [6].

Disciplina Geografie are un rol deosebit în formarea deprinderilor și abilităților necesare învățării continue pe toată durata vieții, pentru orientarea elevilor spre un viitor decent și integrarea lor activă în societate.

Disciplina Geografie își aduce contribuția importantă la formarea și dezvoltarea competențelor-cheie, recomandate de Parlamentul și Consiliul UE, cu precădere în ceea ce privește calitățile viitorului cetățean.

Procesul educațional la Geografie are menirea de a forma la elevi capacități de soluționare a problemelor ce țin de interacțiunea culturii și activității economice și cultivarea capacităților de adaptare rapidă și responsabilă a personalității umane la condițiile inovațiilor și ale reformelor sociale din prezent [7].

Curriculumul la Geografie (atât de gimnaziu, cât și de liceu) cuprinde o serie de teme care îi introduc pe elevi în lumea economiei naționale și mondiale.

Deosebit de importante sunt cursurile de *Geografie umană a Republicii Moldova* și de *Geografie umană mondială*, studiate în clasele a IX-a și a XI-a, prin conținuturile și activitățile de învățare a cărora se asigură o bază informațională relevantă (resurse naturale și umane, activități economice, relații economice internaționale, căi de comunicație etc.), care oferă realizarea competenței antreprenoriale.

În cadrul orelor de geografie pot fi obținute următoarele *cunoștințe economice*:

- a) concepte economice fundamentale, angajate la nivel *macro* și *micro* (sistem economic, productivitate, schimb, dezvoltare, piață, venit etc.);
- b) concepte operaționale referitoare la economia reală (producție, consum, inflație, dobândă, șomaj);
- c) informații cu valoare metodologică despre problematica economică actuală (globalizare, creștere economică, rolul statului în economie, combaterea șomajului, circulația forței de muncă).

Înțelegerea acestora implică formarea și valorificarea unor *capacități* de:

- a) identificare a dificultăților economice;
- b) analiză a situațiilor economice în context mai larg (național-internațional, politic, ecologic);
- c) comparare a unor indicatori economici (resurse-rezultate, cost-benefici, eficiență-ineficiență economică);
- d) examinare critică a unor soluții, modele și teorii economice.

Scopul educației economice în cadrul orelor de geografie constă în formarea și dezvoltarea gândirii economice critice exprimate prin:

- a) apreciere corectă a situațiilor economice întâlnite la nivel macro și micro;
- b) cunoaștere rațională a contextului socioeconomic general, particular și concret (prin operații de analiză-sinteză-evaluare);
- c) interogație asupra problemelor economice;
- d) verificare și anticipare a unor soluții economice în situații curente;
- e) decizie cu implicații economice în situații concrete [8].

Formarea competențelor, inclusiv economice, necesită utilizarea metodelor interactive de predare-învățare-evaluare, care implică parteneriatul dintre profesor și elev în activitatea de instruire și care contribuie la transformarea elevului în subiect al învățării, îl scoate din sfera pasivității și din poziția de simplu consumator de informații. Sunt recomandabile, mai ales, metodologiile susceptibile să stimuleze orice energie creatoare și să îmbine activitatea de grup cu cea individuală în una productivă, printre care, conform lui D.Salade, *dezbaterile sau discuția în colectiv* ocupă locul de frunte. Acestea li se asociază *asaltul de idei, discuția panel, tehnica Delphi* etc. [9].

Activitățile de grup permit evidențierea mai pregnantă a calităților de colaborare, implicare în rezolvarea problemelor nestandarde, acumulare de diverse idei, dar și a calității de manager, care duce la dezvoltarea spiritului economic.

Pentru dobândirea competențelor antreprenoriale, este important ca elevul să mobilizeze diferite resurse în scopul rezolvării unei situații-problemă de ordin economic.

Vom prezenta în continuare câteva tehnici activizate care pot fi utilizate la formarea competențelor economice la orele de geografie.

Tehnica „Explozia stelară” [10]

Este o tehnică ce evaluează abilitatea elevilor de a cerceta problema, soluțiile acumulându-se doar după ce au fost adresate întrebări pentru înțelegerea problemei respective. Profesorul notează, pe tablă, în centrul unei stele, ideea sau problema de discutat. Elevii pun cât mai multe întrebări care au legătură cu ideea principală. Întrebările inițiale pot genera alte întrebări, care sunt scrise în vârful fiecărui colț al stelei; după care se va purcede la oferirea de răspunsuri.

Exemplu: problema expusă spre discuție – *Creșterea prețurilor la petrol pe piața mondială.*

- ✓ *Unde* sunt localizate rezervele cele mai mari de petrol?
- ✓ *Care* state sunt cei mai mari exportatori și importatori de petrol?
- ✓ *Cât* petrol se extrage anual la etapa actuală?
- ✓ *Când* au început să crească stabil prețurile la petrol?
- ✓ *Cum* a influențat OPEC majorarea prețurilor la petrol în timpul crizei energetice din 1973-1975?
- ✓ *Din ce cauze* cresc prețurile la petrol?
- ✓ *Pe cine* afectează această problemă?
- ✓ *Cine* poate rezolva această problemă?

Tehnica Metoda cubului [11]

Profesorul anunță subiectul pus în discuție și prezintă un cub din carton, pe fețele căruia sunt notate cuvintele: *descrie, compară, apreciază, analizează, aplică, propune*. Clasa se împarte în șase grupuri pentru a examina tema din perspectiva cerinței de pe una din fețele cubului. Profesorul repartizează sarcinile de lucru fiecărui grup.

Exemplu: Subiectul expus spre discuție – *Resursele umane mondiale.*

1. *Descrie* gradul de calificare a resurselor umane în statele cu tipul tradițional și modern de reproducere a populației;
2. *Compară* structura economică a populației în cele două grupe de state;
3. *Apreciază* consecințele unei rate înalte a șomajului asupra stabilității sociale și economice într-un stat;
4. *Analizează* cauzele ce determină rate înalte ale șomajului în timpul crizei economice;
5. *Aplică* datele statistice pentru a analiza asigurarea Republicii Moldova cu resurse de muncă;
6. *Propune* căi de soluționare a șomajului în Republica Moldova.

Tehnica Predicție cu termeni dați [12]

Tehnica este dedicată dezvoltării capacității de predicție (prognoză) și stimulării creativității.

Sarcina de lucru: În următorii cinci ani subramurile creșterii animalelor din Republica Moldova vor fi susținute de stat. Redactați un text în care urmează să specificați consecințele acestui proiect asupra ramurii, utilizând termenii și expresiile: *subvenții, producător autohton, taxe de import, credite avantajoase, produse mai calitative, locuri de muncă, venituri în bugetul de stat, prețul la produsele din carne.*

Metoda riscului sau a obstacolelor [13]

Prin această metodă se identifică obstacolele sau riscurile existente, reale sau imaginare, care pot apărea în proiectarea sau punerea în practică a unei activități. Prin metoda riscului este evaluată capacitatea elevilor de a gândi prospectiv și de a încadra o problemă într-un cadru mai larg, conștientizând că orice acțiune implică anumite riscuri care pot fi diminuate sau evitate, dacă se iau anumite măsuri. Această metodă are mai multe etape:

1. *Sarcina de lucru:* Un investitor dorește să construiască o fabrică de lapte în localitatea X, situată la 30 km de Chișinău. Specificați riscurile sau obstacolele, reale sau imaginare, ce pot apărea.
2. *Brainstorming frontal.* Toate ideile se scriu pe tablă:
 - nu există suficient lapte în localitatea respectivă;
 - laptele trebuie adus din alte localități, ceea ce crește costurile;
 - nu există specialiști în prelucrarea laptelui;
 - drumul nu este asfaltat pe o porțiune de 10 km;
 - investitorul nu are locuință în localitatea respectivă;
 - unii oameni au tendința să fure;
 - localitatea este situată departe de piața de desfacere, ceea ce mărește costurile etc.
3. Clasificarea riscurilor după diferite criterii: elevii împreună cu profesorul propun câteva categorii de riscuri, pe care le vor nota pe tablă: *forța de muncă, aprovizionarea cu materie primă, infrastructura, realizarea produselor finite.*

4. *Identificarea soluțiilor*: elevii propun soluții pentru fiecare categorie de riscuri.

Tehnica Campania electorală [14]

Clasa se împarte în grupuri de elevi, care au sarcina de a forma un partid electoral. Elevii sunt rugați să alcătuiască o listă a obiectivelor ce și le propun să le îndeplinească pentru ameliorarea economiei, dacă vor fi aleși.

Tehnica Analiza SWOT [15]

Această metodă poate fi utilizată la analiza unei ramuri economice, a unui stat sau a unei regiuni fizico-geografice, a unei unități economice prin stabilirea punctelor forte și slabe în dezvoltarea acestora.

Criteriile de caracterizare		Marea Britanie	Franța
Poziția geografică	Puncte tari Puncte slabe Oportunități Pericole		
Condițiile și resursele naturale	Puncte tari Puncte slabe Oportunități Pericole		
Populația și așezările umane	Puncte tari Puncte slabe		

În concluzie, educația economică prevede acumulări cantitative și calitative în baza cunoștințelor economice din domeniu, iar Geografia, ca disciplină curriculară, oferă o bază informațională imensă pentru dezvoltarea competențelor antreprenoriale la toate etapele procesului instructiv-educativ. Pentru formarea competențelor antreprenoriale trebuie utilizate, pe lângă cele mai bune practici tradiționale, o serie de activități moderne, interactive. Este nevoie de a găsi unele idei noi, inovatoare, adaptate la cerințele mondiale, de a utiliza materiale didactice diversificate și tehnologii de ultimă generație. Toate acestea trebuie completate cu o aplicabilitate practică eficientă, cu exemple concrete, care se pot transpune în viața unui viitor antreprenor, în contacte directe cu manageri de top ce au o experiență bogată în diferite domenii sau cu reprezentanți ai unor instituții publice sau private implicate în mediul de afaceri.

Referințe:

1. Marinescu C. Educația – perspective economice. - București: Editura Economică, 2001.
2. Popescu C., Ciucur D. Tranziția la economia umană. - București: Editura Economică, 1996.
3. Ticuță El. Formarea competențelor antreprenoriale la elevii claselor liceale: Autoreferatul tezei de doctor. - Chișinău, 2011.
4. Marinescu C. Educația – perspective economice. - București: Editura Economică, 2001.
5. Ticuță El. Formarea competențelor antreprenoriale la elevii claselor liceale: Autoreferatul tezei de doctor. - Chișinău, 2011.
6. Scutaru-Guțu A. Spiritul întreprinzător – de la intenție la împlinire // Didactica Pro, 2008, nr.3.
7. Codreanu I., Roșcovan S., Axînti S. Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la Geografie pentru treapta liceală.
8. Ticuță El. Formarea competențelor antreprenoriale la elevii claselor liceale: Autoreferatul tezei de doctor. - Chișinău, 2011.
9. Lupu M. Educația economică – o latură de bază a noii societăți. - În: Problemele educaționale în optica tinerilor cercetători / Institutul de Științe ale Educației. - Chișinău, 2002, p.26-30.
10. Sochircă V., Baci T. Ghidul profesorului la Geografia Umană a RM. - Chișinău: ARC, 2010.
11. Codreanu I., Roșcovan S., Axînti S. Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la Geografie pentru treapta liceală.
12. Sochircă V., Baci T. Ghidul profesorului la Geografia Umană a RM. - Chișinău: ARC, 2010.
13. Ibidem.
14. Codreanu I., Roșcovan S., Axînti S. Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la Geografie pentru treapta liceală.
15. Ibidem.

Prezentat la 21.03.2012